

Bachelorthesis:
Zelfbeeld van pestrollen: pesters,
slachtoffers en niet-betrokkenen vergeleken

Sophie Westerink (3824438)

Simone Labee (3763641)

Renske Meijer (3806405)

Begeleidster: Marjolijn Vermande

08-06-2015

Werkgroep 22

ZELFBEELD VAN PESTROLLEN: PESTERS, SLACHTOFFERS EN NIET-BETROKKENEN VERGELEKEN

Samenvatting

In huidig onderzoek werd gekeken of er sprake is van een verschil tussen pesters, slachtoffers en niet-betrokkenen in de brugklas op waargenomen populariteit en drie variabelen die verschillende aspecten van zelfbeeld omvatten: narcisme, gevoel van eigenwaarde en zelfwaargenomen sociale competentie. Door middel van online zelfrapportages en peernominaties ($n=2413$) is gebleken dat daders een hoog zelfbeeld hebben en daarnaast ook als meest populair worden gezien. Slachtoffers hebben daarentegen een laag zelfbeeld (met name meisjes) en worden beschouwd als minst populair. Niet-betrokkenen bevinden zich tussen de daders en slachtoffers qua zelfbeeld en waargenomen populariteit.

Kernwoorden: pestrollen, zelfbeeld, narcisme, gevoel van eigenwaarde, zelfwaargenomen sociale competentie, waargenomen populariteit

Zelfbeeld van pestrollen

Pesten onder scholieren is een oud en hardnekkig fenomeen (Reijntjes et al., 2013a). Uit het *'Health Behaviour in School-aged Children'* onderzoek uit 2013 blijkt dat in Nederland 7% van de middelbare scholieren in de eerste vier leerjaren aangeeft het slachtoffer van pesten te zijn (De Looze et al., 2014). Pesten lijkt toe te nemen bij de transitie naar de middelbare school en lijkt daarna weer af te nemen. De toename komt waarschijnlijk doordat de sociale hiërarchie opnieuw moet worden vastgesteld (Pellegrini & Long, 2002). Pesten is een vorm van proactieve agressie, wat inhoudt dat het weloverwogen agressief gedrag is (Salmivalli, 2001; Stellwagen & Kerig, 2013): De dader wil het slachtoffer leed berokkenen. Andere kenmerken van pesten zijn dat het herhaaldelijk en over een langere tijd plaatsvindt en tot slot dat er een machtsverschil is tussen de pester en het slachtoffer (Salmivalli & Peets, 2009). Pesten is geen reactie op een (waargenomen) provocatie (Baumeister, Bushman, & Campbell, 2000).

In de literatuur zijn pesters, slachtoffers en niet-betrokkenen (kinderen die geen slachtoffer en geen dader zijn) op verschillende eigenschappen vergeleken (Kumpulainen et al., 1998). Op die manier probeert men risicofactoren en protectieve factoren voor pesten en victimisatie op het spoor te komen (Bowes et al., 2009). Wat het zelfbeeld van daders en slachtoffers betreft, bestaat er nog veel onduidelijkheid. In deze studie werd onderzocht of er sprake is van een verschil tussen pesters, slachtoffers en niet-betrokkenen in de brugklas op drie variabelen die verschillende aspecten van zelfbeeld omvatten: narcisme, gevoel van eigenwaarde en zelfwaargenomen sociale competentie. Omdat zelfbeeld in het algemeen en zelfwaargenomen sociale competentie in het bijzonder gebaseerd zijn op ervaringen met leeftijdgenoten (*peers*), is tevens onderzocht of pesters, slachtoffers en niet-betrokkenen verschillen in de mate waarin klasgenoten

ZELFBEELD VAN PESTROLLEN: PESTERS, SLACHTOFFERS EN NIET-BETROKKENEN VERGELEKEN

hen als populair zien (waargenomen populariteit).

Narcisme

Narcisme wordt gedefinieerd als een overdreven gevoel van eigen belangrijkheid, eigenwaarde en superioriteit, een gevoel van meer recht hebben op verschillende zaken dan andere mensen, een behoefte aan overmatige bewondering van anderen en een gebrek aan empathie (Ang & Yusof, 2005; Barry, Grafeman, Adler, & Pickard, 2007a; Bushman & Baumeister, 1999). Uit recent onderzoek onder adolescenten komt naar voren dat narcistische karaktertrekken een voorspeller zijn van agressief gedrag (Ang, Tan, & Mansor, 2011; Ang, Ong, Lim, & Lim, 2010; Barry et al., 2007b; Stucke & Sporer, 2002; Washburn, McMahon, King, Reinecke, & Silver, 2004).

In de zogenoemde Theory of Threatened Egotism wordt gesteld dat narcisme een risicofactor is voor reactieve agressie (Bushman & Baumeister, 1999). Reactieve agressie houdt in dat agressief gedrag wordt vertoond als reactie op provocatie (Salmivalli, 2001). Deze reactieve agressie is een reactie op een situatie waarin iets of iemand het positieve zelfbeeld betwijfeld. Vervolgens wordt er agressief gereageerd om het hoge gevoel van eigenwaarde te beschermen (Baughman, Dearing, Giammarco, & Vernon, 2012; Baumeister et al., 2000; Bushman & Baumeister, 1999; Thomaes, Bushman, Stegge, & Olthof, 2008).

Salmivalli (2001) stelde echter dat het gevoel van superioriteit en het gebrek aan empathie bij narcisten ook kan leiden tot instrumenteel gebruik van agressie (proactief) om het hoge gevoel van eigenwaarde te behouden. Reijntjes en collega's (in druk) vermoeden dat narcisme een risicofactor voor pesten is. De motivatie van pesters om macht en dominantie over anderen te krijgen suggereert dat verhoogd narcisme een bijdragende factor aan het pesten kan zijn. Gedurende het laatste decennium zijn er een aantal studies geweest die het verband tussen narcistische kenmerken en pesten bij adolescenten hebben gevonden, en daarmee de hypothese van Salmivalli (2001) bevestigen (Ang et al., 2010; Fanti & Heinrich, 2015; Reijntjes et al., in druk; Stellwagen & Kerig, 2013). Uit het onderzoek van Fanti en Kimonis (2013) blijkt bijvoorbeeld dat pesters duidelijk hoger scoren op narcisme dan slachtoffers en niet-betrokkenen. Uit een andere studie komt naar voren dat narcisme niet geassocieerd wordt met slachtofferschap (Fanti & Heinrich, 2015).

Ook is in enkele studies onderzocht of het verband tussen narcisme en pestgedrag verschilt tussen jongens en meisjes. Uit onderzoek is naar voren gekomen dat jongens die hoog scoorden op narcisme, substantieel vaker zowel direct als indirect pestgedrag lieten zien in vergelijking met leeftijdgenoten dan meisjes (Fanti & Heinrich, 2015; Reijntjes et al., in druk; Salmivalli, Kaukiainen, Kaistaniemi, & Lagerspetz, 1999). Er kan

ZELFBEELD VAN PESTROLLEN: PESTERS, SLACHTOFFERS EN NIET-BETROKKENEN VERGELEKEN

geconcludeerd worden dat het verband tussen narcisme en pestgedrag sterker is bij jongens dan bij meisjes. Naar ons weten is narcisme geen risicofactor voor victimisatie. Ook niet wanneer jongens en meisjes met elkaar worden vergeleken.

Gevoel van eigenwaarde

Een positief zelfconcept wordt gezien als een gunstige voorspeller van de sociale- en emotionele ontwikkeling van kinderen en adolescenten (Muris, Meesteres, & Fijen, 2003; Trzesniewski, Donnellan, & Robins, 2003; Veerman, Ten Brink, Straathof, & Treffers, 1996). Zelfconcept is het geheel aan denkbeelden dat een persoon ten aanzien van zichzelf heeft (Veerman, Straathof, Treffers, Van den Bergh, & Ten Brink, 1997, 2004). Het gevoel van eigenwaarde is een onderdeel hiervan en wordt gezien als de evaluatie van het eigen functioneren of het 'zelf' als persoon (Veerman et al., 1997, 2004).

Verschillende studies tonen aan dat jongeren met een laag gevoel van eigenwaarde vaker pesten dan jongeren met een hoog gevoel van eigenwaarde (Fanti & Henrich, 2015; Kennedy, 2014). Dit geldt voor zowel jongens als meisjes op de basisschool en middelbare school (Guerra, Williams, & Sadek, 2011). Zoals hierboven is besproken hebben jongeren die regelmatig betrokken zijn bij pesten, vaak narcistische karaktertrekken (Baughman et al., 2012) en zouden dit gedrag gebruiken om zichzelf beter te gaan voelen (Fanti & Henrich, 2015; Guerra et al., 2011; Kennedy, 2014). Er zijn echter ook studies die aantonen dat adolescenten die pestgedrag vertonen juist een hoog gevoel van eigenwaarde hebben (Rigby & Slee, 1993; Salmivalli & Peets, 2009). Slachtoffers blijken doorgaans een laag gevoel van eigenwaarde te hebben (Austin & Joseph, 1996; Hawker & Boulton, 2000; O'Moore & Kirkham, 2001). Er zijn echter ook studies die concluderen dat pesters, slachtoffers en niet-betrokkenen in de adolescentie en jongvolwassenheid een gelijk niveau van gevoel van eigenwaarde hebben (Seals & Young, 2002; Trit & Duncan, 1997).

Uit het onderzoek van Rigby en Slee (1993) blijkt dat pestende meisjes een lager gevoel van eigenwaarde hebben dan pestende jongens. Bij de studie naar slachtoffers (Austin & Joseph, 1996) komt naar voren dat mannelijke slachtoffers een sterkere negatieve samenhang hebben met het gevoel van eigenwaarde dan vrouwelijke slachtoffers. Er lijken dus sekseverschillen te zijn bij pesters en slachtoffers qua het gevoel van eigenwaarde.

Geconcludeerd kan worden dat de literatuur tegenstrijdige resultaten geeft over het gevoel van eigenwaarde van pesters. Een aantal studies wijzen op een laag gevoel van eigenwaarde bij ouders (Fanti & Henrich, 2015; Guerra et al., 2011; Kennedy, 2014), terwijl andere studies wijzen op een hoog gevoel van eigenwaarde bij ouders

ZELFBEELD VAN PESTROLLEN: PESTERS, SLACHTOFFERS EN NIET-BETROKKENEN VERGELEKEN

(Rigby & Slee, 1993; Salmivalli & Peets, 2009). Een laag gevoel van eigenwaarde bij daders lijkt echter onwaarschijnlijk. Over het algemeen blijken slachtoffers een laag gevoel van eigenwaarde hebben. Wat betreft het interactie-effect, laten pestende meisjes een lager gevoel van eigenwaarde zien. Bij slachtofferschap hebben jongens een lager gevoel van eigenwaarde.

Zelfwaargenomen sociale competentie

Sociale competentie kan worden gezien als maatschappelijk geaccepteerd gedrag dat wordt geassocieerd met het geliefd zijn door anderen (Hawley, 2007; Salmivalli & Peets, 2009) en het vermogen om succesvol doelen te bereiken (Arsenio & Lemerise, 2001; Salmivalli & Peets, 2009). De kijk van anderen heeft invloed op wat door de persoon zelf gezien wordt als sociaal competent en bepaalt dus mede de zelfwaargenomen sociale competentie (Arsenio & Lemerise, 2001; Rose-Krasnor, 1997). Uit onderzoek blijkt dat adolescenten die pestgedrag vertonen hun sociale competentie beoordelen als gemiddeld tot goed (Johnson & Lewis, 1999). Uit een longitudinaal onderzoek komt naar voren dat jongens en meisjes die in de laatste jaren van de basisschool veel pesten, een grotere kans hebben op een hogere zelfwaargenomen sociale competentie dan kinderen die weinig pesten (Reijntjes et al., 2013a). Pesters tussen de acht en 11 jaar beschouwen zichzelf als meer sociaal competent dan slachtoffers (Austin & Joseph, 1996; Boulton & Smith, 1994). Dit blijkt ook het geval te zijn bij kinderen die via peerrapportage geïdentificeerd worden als pesters. Kinderen die als slachtoffer worden aangeduid door peer- of zelfrapportage, hadden een lage zelfwaargenomen competentie (Bouman et al., 2013). Slachtoffers wekken daarnaast meer de indruk problemen te ervaren in hun sociale vaardigheden. Ze zien er uit als een ongelukkig persoon, praten heel zacht of gedragen ze zich op een manier waardoor ze zwak lijken (Fox & Boulton, 2005).

In het onderzoek van Bouman en collega's (2013) zijn geen sekseverschillen gevonden voor pesters en slachtoffers. Uit het onderzoek van Austin en Joseph (1996) komt echter naar voren dat pesten en victimisatie bij jongens sterker is gecorreleerd met een lage zelfwaargenomen sociale competentie dan bij meisjes.

Waargenomen populariteit

Waargenomen populariteit verwijst naar zichtbaarheid, aanzien of dominantie en wordt doorgaans gemeten door te vragen aan adolescenten wie zij in hun peergroep zien als populair en niet populair (Cillessen & Rose, 2005). Het gaat niet om de geliefdheid van een peer, maar om de dominantie (LaFontana & Cillessen, 2002; Lease, Musgrove, & Axelrod, 2002). Uit verschillende onderzoeken blijkt dat populariteit samenhangt met

ZELFBEELD VAN PESTROLLEN: PESTERS, SLACHTOFFERS EN NIET-BETROKKENEN VERGELEKEN

antisociaal gedrag, zoals pesten (Caravita, Di Blasio, & Salmivalli, 2009; Cillessen & Rose, 2005; LaFontana & Cillessen, 2002).

De relatie tussen pesten en waargenomen populariteit hangt samen met het idee dat pesten een succesvolle strategie is om status te verwerven en te behouden (Olthof, Goossens, Vermande, Aleva, & Meulen, 2011). Pesters zitten vaak in een dominante peer-groep en willen deze dominantie behouden (Adler & Adler, 1998; Witvliet et al., 2010).

Uit onderzoek blijkt dat pesters aan het begin van de middelbare school hoger scoren op waargenomen populariteit dan niet-betrokkenen (Thunfors & Cornell, 2008). Witvliet en collega's (2010) laten zien dat kinderen tussen de negen en 13 jaar die als zeer populair beschouwd worden, een grote neiging hebben om pestgedrag te vertonen, terwijl kinderen met een lage waargenomen populariteit vaak weinig pestgedrag laten zien. Wat betreft slachtoffers komt naar voren dat zij duidelijk als minder populair worden gezien dan pesters aan het einde van de basisschool (Olthof et al., 2011). Uit onderzoek blijkt dan ook dat kinderen die niet waargenomen populair zijn, vaak het slachtoffer zijn van pesten (LaFontana & Cillessen, 2002).

Er bestaat onenigheid binnen de literatuur over sekseverschillen in waargenomen populariteit van pesters. Verschillende studies laten zien dat vrouwelijke pesters vaker worden gezien als populair dan mannelijke pesters (Cillessen & Mayeux, 2004; Thunfors & Cornell, 2008). Uit een ander onderzoek komt echter naar voren dat de positieve relatie tussen pesten en waargenomen populariteit sterker is voor mannelijke pesters dan voor vrouwelijke pesters (De Bruyn, Cillessen, & Wissink, 2009). Bij slachtoffers was er geen sekseverschil gevonden op waargenomen populariteit (De Bruyn et al., 2009).

Dit onderzoek

In deze studie werden verschillen in het zelfbeeld tussen pesters, slachtoffers en niet-betrokkenen onderzocht aan de hand van narcisme, gevoel van eigenwaarde, zelfwaargenomen sociale competentie en waargenomen populariteit. Dit werd bekeken bij leerlingen uit brugklassen in Nederland. Op basis van het bovenbeschreven literatuuronderzoek werd verwacht dat pesters hoog zouden scoren op narcisme, gevolgd door niet-betrokkenen en als laatste slachtoffers. Mannelijke pesters zouden naar verwachting hoger scoren op narcisme dan vrouwelijke pesters. Voor slachtoffers zijn er geen verwachtingen wat betreft het interactie-effect met sekse. Bij het gevoel van eigenwaarde was de verwachting dat slachtoffers lager zouden scoren dan pesters en niet-betrokkenen. Tussen pesters en niet-betrokkenen werd geen verschil verwacht. Op basis van de literatuur werd verwacht dat vrouwelijke pesters een lager gevoel van eigenwaarde zouden hebben dan mannelijke pesters. Bij slachtoffers werd verwacht dat vrouwelijke slachtoffers hoger zouden scoren dan mannelijke slachtoffers. Wat betreft de

ZELFBEELD VAN PESTROLLEN: PESTERS, SLACHTOFFERS EN NIET-BETROKKENEN VERGELEKEN

zelfwaargenomen sociale competentie werd verwacht dat deze bij pesters hoger zouden zijn in vergelijking met slachtoffers en niet-betrokkenen en dat niet-betrokkenen hoger zouden scoren dan slachtoffers. Zowel mannelijke pesters als slachtoffers hadden naar verwachting een lagere zelfwaargenomen competentie dan vrouwelijke pesters en slachtoffers. Voor waargenomen populariteit werd verwacht dat zowel pesters als niet-betrokkenen een hogere mate van waargenomen populariteit hebben dan slachtoffers. Er werd verwacht dat pesters hoger scoren dan niet-betrokkenen. Er zijn geen verwachtingen voor het interactie-effect met sekse bij pesters vanwege onduidelijkheden in de literatuur. Voor slachtoffers werd er geen interactie-effect met sekse verwacht in waargenomen populariteit.

Om de hypothesen te testen werd er gebruik gemaakt van een groot databestand, verzameld onder brugklassers via online zelfrapportages en peernominaties.

Methode

Participanten

Voor dit onderzoek werd gebruik gemaakt van een databestand uit 2007, bestaande uit 127 brugklassen van 26 scholen in Nederland. Het ging om data van de tweede wave van het longitudinale onderzoek van het Dutch Consortium on Bullying (Olthof et al., 2011). De ouders van alle leerlingen in deze klassen ($N=2716$) ontvingen een brief met daarin de doelstellingen en de procedures van het onderzoek. Zowel ouders als leerlingen hadden de mogelijkheid om bezwaar te maken tegen deelname aan het onderzoek. In totaal maakte 2,1% bezwaar ($n=56$). De overige leerlingen van wie de data ontbraken, waren afwezig tijdens de afname van het onderzoek. In totaal namen 2413 (88,8%) leerlingen met een gemiddelde leeftijd van 13,3 jaar ($SD=7,1$ maanden) deel aan het onderzoek. Van de 2413 leerlingen bestond 49,1% ($n=1184$) uit jongens en 50,9% ($n=1229$) uit meisjes.¹

Meetinstrumenten

Pestrollen. Om de indeling van de verschillende pestrollen te kunnen maken is er gebruik gemaakt van de Pestrollenvragenlijst (Olthof et al., 2011). De vragenlijst bevat 32 items die zeven verschillende pestrollen onderscheiden: initiatiefnemende dader, meeloper, slachtoffer, aanmoediger, verdediger, buitenstaander en niet-betrokkene (Salmivalli et al., 1996). Voor dit onderzoek werd er alleen gekeken naar initiatiefnemende daders, slachtoffers en niet-betrokkenen. Vorige studies hebben laten

1 De bachelorstudenten van huidig onderzoek hebben zelf data verzameld bij College de Heemlanden te Houten. De verzamelde data zal gebruikt worden voor gerelateerd toekomstig onderzoek.

ZELFBEELD VAN PESTROLLEN: PESTERS, SLACHTOFFERS EN NIET-BETROKKENEN VERGELEKEN

zien dat pesten, geïndexeerd door de Pestrollenvragenlijst, in theoretisch betekenisvolle manieren geassocieerd is met zelfwaargenomen sociale competentie, peergenomineerde waargenomen populariteit en peergenomineerde geliefdheid (Olthof et al., 2011; Reijntjes et al., in druk). Aan het begin van de vragenlijst werd er een definitie van pesten gegeven, waarin de drie basiskenmerken uit de inleiding werden uitgelegd. In de vragenlijst wordt daarnaast ook gevraagd naar verschillende vormen van pesten, namelijk fysiek (bijv. duwen), materieel (bijv. beschadigen van andermans eigendommen), verbaal (bijv. schelden), direct sociaal (de rug toekeren naar iemand die mee wil spelen) en indirect sociaal (bijv. roddelen of gemene dingen zeggen) pesten.

De brugklassers kregen een lijst te zien bij iedere vorm van pesten met daarbij de bijbehorende gedragingen. Om slachtoffers en daders van elkaar te kunnen onderscheiden werd in eerste instantie per vorm van pesten gevraagd: 'Wie wordt gepest door schoppen, slaan, knijpen ... etc.?' en 'Wie pest zelf door anderen te schoppen, slaan, knijpen ... etc.?'. Om daarnaast onderscheid te kunnen maken tussen initiatiefnemende daders en meelopers werd de volgende vraag gesteld: 'Je noemde net X. Is X iemand die begint met pesten of iemand die meedoet wanneer anderen zijn begonnen met pesten?'. De overige pestrollen werden ieder via een item gemeten.

De scores per item (vormen van initiatiefnemend pesten en gepest worden) werden berekend door het aantal ontvangen nominaties te delen door het aantal nominatoren minus 1 (het kind zelf). In navolging van Olthof en collega's (2011) werd dit gecombineerd tot een globale score door het gemiddelde te nemen van de twee hoogste scores op de vijf vormen (zie ook Witvliet et al., 2010). Vervolgens werd er gebruik gemaakt van het 15% afkapcriterium voor het indelen van de pestrollen (Olthof et al., 2011). De participanten werden ingedeeld in een bepaalde pestrol als de globale score voor die pestrol boven de 0,15 lag en de andere rollen overschreed met tenminste 0,01. Niet-betrokken kinderen scoorden lager dan 0,15 op elke rol. De initiatiefnemende dadergroep bestond uit 122 leerlingen (10,9%; 73,7% jongen), 173 leerlingen waren slachtoffers (15,4%; 53,8% jongen) en 828 leerlingen werd getypeerd als niet-betrokkenen (73,7%; 59,5% jongen). De overige rollen werden niet bij dit onderzoek betrokken.

Narcisme. Narcisme werd gemeten door de Childhood Narcissism Scale (CNS; Thomaes, Stegge, Bushman, Olthof, & Denissen, 2008). De CNS is een vragenlijst gebaseerd op zelfrapportage om narcistische trekken te meten voor kinderen van acht jaar en ouder. Het is ontwikkeld om narcisme te meten als een algemeen construct zonder onderscheid te maken tussen bepaalde dimensies. De CNS is een betrouwbaar en valide instrument (Reijntjes et al., in druk). De CNS bestaat uit tien items en deze items worden beoordeeld op een schaal van nul (helemaal niet waar) tot drie (helemaal waar).

ZELFBEELD VAN PESTROLLEN: PESTERS, SLACHTOFFERS EN NIET-BETROKKENEN VERGELEKEN

De score van de CNS was berekend door het gemiddelde te nemen van de tien items (*Cronbachs alfa*=0,84). Voorbeelden van items waren 'kinderen zoals ik hebben recht op iets extra's' en 'ik houd ervan om alle dingen die ik kan te laten zien'.

Gevoel van eigenwaarde. Het gevoel van eigenwaarde werd gemeten met de gelijknamige subschaal van de Competentie Belevingsschaal voor Adolescenten [CBSA]. De CBSA is een zelfrapportage vragenlijst en is bedoeld voor jongeren tussen de 12 en 18 jaar (Nederlands Jeugd Instituut, 2002). De afname van de CBSA zorgt voor informatie over competenties op zes specifieke gebieden en over het globale gevoel van eigenwaarde. De CBSA bestaat in totaal uit 35 items en elke specifieke subschaal heeft vijf items. Bij elk item werden er twee typeringingen gepresenteerd waar de participant moest aangeven op een vierpuntsschaal of hij/zij 'minst' tot 'meest' competent was. De score op het gevoel van eigenwaarde was het gemiddelde van de vijf items (*Cronbachs alfa* = 0,70). Voorbeelden van items waren 'sommige jongeren zijn vaak teleurgesteld in zichzelf' en 'sommige jongeren zijn best tevreden met wie ze zijn'. Op deze manier werd onderzocht hoe de jongere zichzelf als persoon beoordeelt. De betrouwbaarheid, begripsvaliditeit, normen en de toepasbaarheid van de CBSA werd door de COTAN beoordeeld als voldoende tot goed. Naar de criteriumvaliditeit is geen onderzoek gedaan en wordt daarom beoordeeld als onvoldoende (COTAN, 2007).

Zelfwaargenomen competentie. De zelfwaargenomen competentie werd ook gemeten door middel van de CBSA. Hier werd gekeken naar de vijf items op de subschaal sociale acceptatie en de score werd gemeten door het gemiddelde te nemen van deze vijf items (*Cronbachs alfa*=0,63). Dit houdt onder andere in of de jongere denkt geliefd te zijn of meent genoeg vrienden te maken. Voorbeelden van items waren 'sommige jongeren hebben het gevoel dat ze door veel leeftijdgenoten geaccepteerd worden' en 'sommige jongeren zijn populair bij leeftijdgenoten'.

Waargenomen populariteit. Dit construct werd gemeten door te vragen aan de deelnemers om hun klasgenoten te nomineren als populair of impopulair (Cillessen & Mayeux, 2004). Hierbij werd vooraf geen definitie gegeven van waargenomen populariteit. Het totaal aantal ontvangen positieve en het totaal aantal negatieve nominaties per kind werden gestandaardiseerd per klas. Vervolgens werd de verschilscore berekend en nogmaals gestandaardiseerd per klas om de interpretatie te vergemakkelijken (Cillessen & Mayeux, 2004). Een score groter dan 0 kan vervolgens worden geïnterpreteerd als populairder dan gemiddeld en een score lager dan 0 als minder populair dan gemiddeld.

Procedure

De data van dit onderzoek zijn door middel van online vragenlijsten bestaande uit

ZELFBEELD VAN PESTROLLEN: PESTERS, SLACHTOFFERS EN NIET-BETROKKENEN VERGELEKEN

zelfrapportages en peernominaties verzameld. De dataverzameling vond plaats onder toezicht van onderzoeksassistenten die zich aan een onderzoeksprotocol hielden. De participanten werden vooraf ingelicht over het feit dat alle informatie en antwoorden vertrouwelijk behandeld zouden worden en anoniem zouden blijven. Daarnaast hadden de participanten de mogelijkheid om van deelname af te zien en om halverwege te stoppen. Dit deed echter niemand. De afname van de vragenlijsten vond plaats in een computerlokaal en duurde maximaal twee lesuren. De brugklassers zaten jongen/meisje afgewisseld om overleg met elkaar te voorkomen. Voor het meten van de waargenomen populariteit en de pestrollen werd gebruik gemaakt van peernominaties. Brugklassers konden hiervoor de namen van klasgenoten aanklikken. Hierbij stonden de namen van de klasgenoten in een willekeurige volgorde om volgorde-effecten te vermijden. Er was geen limiet aan de nominaties die ze konden geven. Daarnaast konden participanten "niemand" invullen, wanneer ze niemand konden bedenken waaraan de beschrijving voldeed.

Resultaten

Met een tweeweg multivariate variantieanalyse (MANOVA) werd gekeken of er een verschil bestond tussen de groepen (initiatiefnemende daders, slachtoffers en niet-betrokkenen) op meerdere afhankelijke variabelen: narcisme, gevoel van eigenwaarde, zelfwaargenomen sociale competentie en waargenomen populariteit. Daarnaast werd er getest of er een interactie-effect was tussen groep en sekse op de afhankelijke variabelen. Er was van tevoren gecontroleerd op uitschieters en schending van de assumpties van de MANOVA. Omdat bij Levene's test sprake was van twee significante resultaten, wat wijst op heterogeniteit van varianties, is zowel de post-hoc procedure Tukey HSD als de Games-Howell uitgevoerd. Deze procedures voor paarsgewijze vergelijkingen lieten hetzelfde significantiepatroon zien. Om die reden worden alleen de resultaten van de Tukey HSD vermeld. Tabel 1 geeft de correlaties tussen de afhankelijke variabelen weer. Opvallend is dat narcisme en gevoel van eigenwaarde laag met elkaar correleren, aangezien uit de literatuur blijkt dat narcisme en gevoel van eigenwaarde met elkaar samenhangen (Reijntjes et al., in druk). Beschrijvende statistieken, univariate resultaten en de resultaten van de paarsgewijze toetsing worden weergegeven in tabel 2. Alle p -waarden zijn tweezijdig.

Groep. De multivariate variantieanalyse liet een hoofdeffect van de pestrollen zien (Wilks' Lambda = .57, $F(8, 2190)=90.33$, $p < .05$, $\eta_p^2 = .25$, matige verklaarde variantie). Uit univariate toetsen bleek dat de pestrollen op elke variabele significant van elkaar verschilden. De effectgrootte van narcisme, gevoel van eigenwaarde en zelfwaargenomen populariteit waren matig. Waargenomen populariteit had een groot effect. De univariate F -waarden, p -waarden en η_p^2 -waarden zijn te zien in tabel 2.

ZELFBEELD VAN PESTROLLEN: PESTERS, SLACHTOFFERS EN NIET-BETROKKENEN VERGELEKEN

Paarsgewijze vergelijkingen lieten vervolgens, in overeenkomst met de verwachtingen, zien dat daders hoger scoorden op *narcisme* dan slachtoffers ($p < .05$) en niet-betrokken ($p < .05$). Slachtoffers scoorden significant lager op narcisme dan niet-betrokkenen ($p < .05$). Bij *gevoel van eigenwaarde* scoorden daders significant hoger op het gevoel van eigenwaarde dan slachtoffers ($p < .05$). Het verschil tussen daders en niet-betrokken was niet significant. Slachtoffers hadden een lager gevoel van eigenwaarde dan niet-betrokken ($p < .05$). Zoals verwacht, scoorden daders het hoogst op *zelfwaargenomen sociale competentie* ten opzichte van niet-betrokkenen ($p < .05$) en van slachtoffers ($p < .05$). Slachtoffers scoorden lager ten opzichte van niet-betrokkenen ($p < .05$). Ten slotte scoorden bij *waargenomen populariteit* daders zowel significant hoger dan slachtoffers ($p < .05$) als niet-betrokkenen ($p < .05$). Slachtoffers hadden een significant lagere waargenomen populariteit dan niet-betrokkenen ($p < .05$).

Sekse. Daarnaast was het multivariate hoofdeffect van sekse ook significant (Wilks' Lambda = .98, $F(4, 1095) = 6.06$, $p < .05$, $\eta_p^2 = .02$). De univariate variantieanalyse liet een significant verschil zien voor de variabele narcisme, met hogere scores voor jongens ($F(1, 1098) = 4.43$, $p = .037$, $\eta_p^2 = .01$, kleine effectgrootte). Daarnaast was er ook een significant verschil voor het gevoel van eigenwaarde, met hogere scores voor jongens ($F(1, 1098) = 13.56$, $p = .00$, $\eta_p^2 = .01$, kleine effectgrootte).

Groep x Sekse. Ook was er een multivariaat interactie-effect tussen de pestrollen en sekse (Wilks' Lambda = .99, $F(8, 2190) = 90.33$, $p < .05$, $\eta_p^2 = .01$). Hier was een univariate interactie-effect voor zelfwaargenomen sociale competentie ($F(2, 1098) = 3.26$, $p = .039$, $\eta_p^2 = .01$). Nadere analyses met de *t*-toets lieten zien dat mannelijke slachtoffers ($M = 2.52$, $SD = .48$) een hogere zelfwaargenomen sociale competentie hadden dan vrouwelijke slachtoffers ($M = 2.37$, $SD = .52$). Het verschil hiertussen was bijna significant ($t(165) = 1.89$, $p = .060$, tweezijdig). De sekseverschillen in de overige groepen waren niet significant. Het interactie-effect is te zien in figuur 1.

ZELFBEELD VAN PESTROLLEN: PESTERS, SLACHTOFFERS EN NIET-BETROKKENEN VERGELEKEN

Tabel 1

Pearson Product-Moment Correlaties tussen de Afhankelijke Variabelen ($N \geq 2716$).

Variabele	1.	2.	3.	4.
1. Narcisme	–			
2. Gevoel van eigenwaarde	.12**	–		
3. Zelfwaargenomen sociale competentie	.36**	.44**	–	
4. Waargenomen populariteit	.18**	.07**	.39**	–

** $p < .01$.

Tabel 2

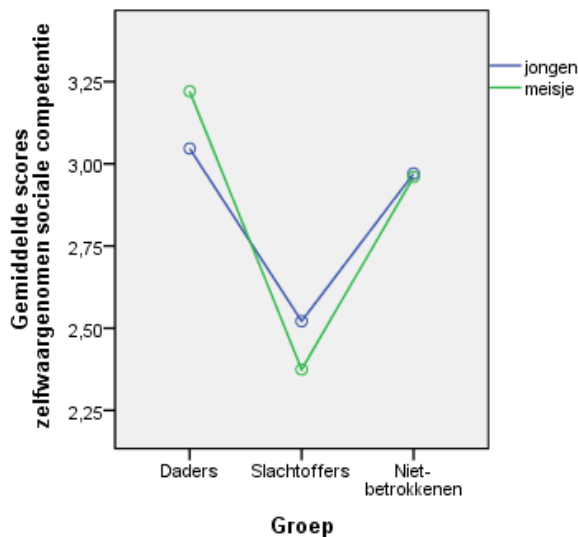
Gemiddelde Scores per Groep en Sekse op de Afhankelijke Variabelen (Standaardafwijkingen tussen Haakjes) en ANOVA Resultaten.

Variabele		Daders	<i>n</i>	Slachtoffers	<i>n</i>	Niet-betrokkenen	<i>n</i>	$F(2, 1098)$	η_p^2
Narcisme	Jongen	0.44 (0.47)	86	2.00 (0.50)	89	2.16 (0.56)	489		
	Meisje	2.29 (0.80)	29	1.90 (0.50)	78	2.06 (0.53)	333		
	<i>Totaal</i>	<i>2.37 (0.73)^c</i>	<i>115</i>	<i>1.95 (0.50)^a</i>	<i>167</i>	<i>2.12 (0.55)^b</i>	<i>822</i>	<i>14.60***</i>	<i>.03</i>
Gevoel van eigenwaarde	Jongen	3.19 (0.53)	86	3.10 (0.57)	89	3.23 (0.51)	489		
	Meisje	3.10 (0.63)	29	2.77 (0.75)	78	3.08 (0.59)	333		
	<i>Totaal</i>	<i>3.17 (0.56)^b</i>	<i>115</i>	<i>2.95 (0.68)^a</i>	<i>167</i>	<i>3.17 (0.55)^b</i>	<i>822</i>	<i>10.80***</i>	<i>.02</i>
Zelfwaargenomen sociale competentie	Jongen	3.05 (0.51)	86	2.52 (0.48)	89	2.97 (0.47)	489		
	Meisje	3.22 (0.42)	29	2.37 (0.52)	78	2.96 (0.49)	333		
	<i>Totaal</i>	<i>3.09 (0.49)^c</i>	<i>115</i>	<i>2.45 (0.51)^a</i>	<i>167</i>	<i>2.97 (0.47)^b</i>	<i>822</i>	<i>91.36***</i>	<i>.14</i>
Waargenomen populariteit	Jongen	1.14 (0.79)	86	-1.42 (0.75)	89	0.07 (.74)	489		
	Meisje	1.04 (0.65)	29	-1.46 (0.74)	78	0.27 (0.82)	333		
	<i>Totaal</i>	<i>1.12 (0.76)^c</i>	<i>115</i>	<i>-1.44 (0.74)^a</i>	<i>167</i>	<i>0.15 (0.78)^b</i>	<i>822</i>	<i>399.20***</i>	<i>.42</i>

ZELFBEELD VAN PESTROLLEN: PESTERS, SLACHTOFFERS EN NIET-BETROKKENEN VERGELEKEN

Notitie. Gemiddelden tussen de kolommen die eenzelfde letter gemeen hebben in de subscript verschillen niet significant van elkaar.

*** $p < .001$.

Figuur 1. Interactie-effect tussen sekse en groep op de variabele zelfwaargenomen sociale competentie.

Discussie

Het doel van deze studie was om te onderzoeken of er sprake is van een verschil tussen daders, slachtoffers en niet-betrokkenen van pesten op het zelfbeeld bij leerlingen van de brugklas. Onder zelfbeeld wordt in dit onderzoek narcisme, gevoel van eigenwaarde en zelfwaargenomen sociale competentie verstaan. Daarnaast is er ook gekeken naar de waargenomen populariteit, omdat zelfbeeld in het algemeen en zelfwaargenomen sociale competentie in het bijzonder gebaseerd zijn op ervaringen met leeftijdgenoten. Tenslotte is er onderzocht of er sprake is van een interactie-effect met sekse.

Zoals verwacht scoren daders hoger op narcisme dan slachtoffers en niet-betrokkenen. Slachtoffers scoorden significant lager op narcisme dan niet-betrokkenen. Deze resultaten komen overeen met het onderzoek van Fanti en Kimonis (2013). Daders laten het hoogste niveau van narcisme zien. Dit werd van tevoren verwacht, omdat er een vermoeden is dat narcisme een risicofactor is voor pesten, vanwege de motivatie van pesters om macht en dominantie over anderen te krijgen (Reijntjes et al., in druk). Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat een adolescent met narcisme die pestgedrag vertoont in een machtspositie wordt geplaatst door de angst en stress die gecreëerd wordt bij het slachtoffer door het pesten. Die machtspositie kan de daders vervolgens een gevoel van superioriteit geven (Fanti & Heinrich, 2013; Reijntjes et al., in druk). Uit de resultaten blijkt dat daders inderdaad niet alleen hoog scoren op narcisme, maar ook

ZELFBEELD VAN PESTROLLEN: PESTERS, SLACHTOFFERS EN NIET-BETROKKENEN VERGELEKEN

een hoog gevoel van eigenwaarde en zelfwaargenomen sociale competentie hebben in vergelijking met de andere twee groepen. Wanneer de verbinding wordt gemaakt tussen narcisme en pestgedrag, blijkt dat narcistisch gedrag op zichzelf niet zomaar pestgedrag voorspelt (Ang et al., 2010; Washburn et al., 2004). Er kan sprake zijn van een mediërende rol van overtuigingen die agressie goedkeuren (approval-of-aggression beliefs). Deze overtuigingen komen voort uit narcistisch gedrag en kunnen de kans vergroten op het vertonen van pestgedrag (Ang et al., 2010; Washburn et al., 2004). Het is van belang om in toekomstig onderzoek deze mediërende rol nader te onderzoeken om de relatie tussen narcisme en pesten beter te begrijpen. In tegenstelling tot de verwachtingen, is er geen interactie-effect met sekse gevonden.

Zoals verwacht hebben slachtoffers een lager gevoel van eigenwaarde dan daders en niet-betrokkenen. Dit komt overeen met eerdere studies waaruit blijkt dat slachtoffers doorgaans een laag gevoel van eigenwaarde hebben (Austin & Joseph, 1996; Hawker & Boulton, 2000; O'Moore & Kirkham, 2001). Slachtofferschap kan na verloop van tijd bijdragen aan een lager gevoel van eigenwaarde, omdat leerlingen die gepest worden negatief over zichzelf kunnen gaan denken. Daders en niet-betrokkenen laten hetzelfde niveau van gevoel van eigenwaarde zien, zoals ook te zien is in de onderzoeken van Seals en Young (2002) en Trit en Duncan (1997). Uit de literatuur komen tegenstrijdigheden wat betreft het gevoel van eigenwaarde van daders naar voren. Een aantal studies laten zien dat het gevoel van eigenwaarde laag is (Fanti & Henrich, 2015; Guerra et al., 2011), terwijl Rigby en Slee (1993) en Salmivalli en Peets (2009) aantonen dat daders geen laag gevoel van eigenwaarde hebben. Uit de resultaten blijkt dat daders een hoger gevoel van eigenwaarde hebben dan slachtoffers. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat pesten wordt gezien als een manier om sociale status binnen een peergroep te verkrijgen en te behouden (Olthof et al., 2011; Salmivalli & Peets, 2009). Zoals hierboven is vermeld, zorgt het pesten dat daders in een machtspositie worden geplaatst. Het machtige gevoel bij de dader kan het gevoel van eigenwaarde vervolgens weer vergroten (Salmivalli & Peets, 2009). Daarnaast geven Salmivalli en Peets (2009) een andere verklaring voor het hoge gevoel van eigenwaarde bij daders. Zij achten het namelijk onwaarschijnlijk dat iemand met een laag gevoel van eigenwaarde doelen nastreeft van aanzien en zichtbaarheid. In tegenstelling tot de verwachtingen, werd er geen interactie-effect met sekse gevonden.

Betreffende de zelfwaargenomen sociale competentie hebben slachtoffers, zoals verwacht, de laagste zelfwaargenomen sociale competentie. Daders beoordelen hun eigen sociale competentie hoog in vergelijking met de beoordelingen van zowel niet-betrokkenen als slachtoffers. Dit komt overeen met de literatuur waaruit blijkt dat daders een hoge zelfwaargenomen sociale competentie hebben (Austin & Joseph, 1996; Boulton

ZELFBEELD VAN PESTROLLEN: PESTERS, SLACHTOFFERS EN NIET-BETROKKENEN VERGELEKEN

& Smith, 1994; Johnson & Lewis, 1999; Reijntjes et al., in druk). Daarnaast blijkt uit het onderzoek van Reijntjes en collega's (in druk) dat kinderen die veel pesten en dus hoog scoren op zelfwaargenomen sociale competentie, de grootste kans hebben om te behoren tot de minst aardig gevonden groep. Daders zien dit echter niet zo. Uit de resultaten van dit onderzoek blijkt dat daders vinden dat ze veel vrienden hebben, geaccepteerd worden door leeftijdgenoten, gauw aardig gevonden worden en populair zijn bij hun leeftijdgenoten. Dit komt overeen met de resultaten van waargenomen populariteit waaruit blijkt dat daders gezien worden als meest populair. Wel moet er rekening worden gehouden met het feit dat het in dit onderzoek gaat om de zelfwaargenomen sociale competentie. Er bestaat de mogelijkheid dat er een verschil is tussen de eigen beleving van de sociale competentie en de sociale competentie beoordeeld door anderen. Zo blijkt uit een andere studie dat jongeren die veel agressief gedrag laten zien, de neiging hebben om hun eigen sociale competentie te overschatten ten opzichte van beoordelingen die worden gegeven door peers (David & Kistner, 2000; zoals geciteerd in Reijntjes et al., in druk). Het is dus wellicht mogelijk dat de daders in deze studie hun sociale competentie hebben overschat. Alleen bij zelfwaargenomen sociale competentie is er sprake van een interactie-effect met sekse. Uit de resultaten blijkt dat vrouwelijke slachtoffers een nog lagere zelfwaargenomen sociale competentie hebben dan mannelijke slachtoffers. Dit komt overeen met het onderzoek van Austin en Joseph (1996).

In overeenstemming met de hypothesen blijkt dat daders hoger scoren op waargenomen populariteit dan niet-betrokkenen. De onderzoeken Thunfors en Cornell (2008) en Witvliet en collega's (2010) bevestigen deze resultaten. Daders bevinden zich vaak in een dominante peergroep, waarin populariteit ook wel naar aanzien of dominantie verwijst. Dat daders als populair worden gezien, zou ook hier kunnen worden verklaard met het idee dat pesten een manier is om status te verwerven (Olthof et al., 2011; Salmivalli & Peets, 2009). Enerzijds worden de daders door de verworven status populair en anderzijds blijven ze het pestgedrag vertonen om deze populariteit te behouden (Adler & Adler, 1998; Witvliet et al., 2010). Hieruit blijkt een bidirectionele relatie tussen waargenomen populariteit en pesten. Slachtoffers scoren lager dan zowel daders als niet-betrokkenen op waargenomen populariteit. Dit komt overeen met de literatuur waaruit blijkt dat kinderen die niet waargenomen populair zijn, vaak het slachtoffer zijn van pesten (LaFontana & Cillessen, 2002; Olthof et al., 2011). Dit zou verklaard kunnen worden doordat kinderen die niet waargenomen populair zijn, minder steun hebben en krijgen van hun peers waardoor ze een gemakkelijk doelwit zijn van pesten (De Bruyn et al., 2009). Uit de resultaten blijkt dat niet-betrokkenen lager scoren op waargenomen populariteit dan daders. Dit komt overeen met eerder onderzoek (Thunfors & Cornell, 2008). Dat niet-betrokkenen lager scoren dan daders kan te maken

ZELFBEELD VAN PESTROLLEN: PESTERS, SLACHTOFFERS EN NIET-BETROKKENEN VERGELEKEN

hebben met het idee dat niet-betrokkenen niet bezig zijn met status verwerven door middel van pesten. Tegenstrijdig met de verwachtingen, is er geen verschil tussen jongens en meisjes gevonden in waargenomen populariteit.

Sterke punten en limitaties van het onderzoek

Dit onderzoek kent een aantal sterke punten. Allereerst is er gebruik gemaakt van een groot databestand. Dit zorgt ervoor dat de kans groter is dat er effecten worden gevonden, die misschien zouden wegvallen bij een kleinere steekproef (Field, 2009). Daarnaast zorgt een groot databestand dat de mogelijkheden om te generaliseren van de resultaten beter zijn. Hierdoor kunnen sneller betrouwbare uitspraken worden gedaan over de populatie. Pesten lijkt toe te nemen bij de transitie naar de middelbare school, doordat de sociale hiërarchie opnieuw moeten worden vastgesteld (Pellegrini & Long, 2002). Deze studie richt zich daarom op de brugklas. Daarnaast is waargenomen populariteit als vierde afhankelijke variabele meegenomen. Dit omdat zelfbeeld in het algemeen en zelfwaargenomen sociale competentie in het bijzonder gebaseerd zijn op ervaringen met peers. Een ander sterk punt van het onderzoek was de manier van dataverzameling. Deze werd gestandaardiseerd volgens een vast protocol, waardoor de resultaten zo betrouwbaar mogelijk waren (Landsheer, 't Hart, De Goede, & Van Dijk, 2003). Afsluitend kan worden benoemd dat er gebruik is gemaakt van zelfrapportage bij drie variabelen. Er is bij deze variabelen sprake van dezelfde informant waardoor de kans groter is om een verband te vinden tussen de variabelen.

Naast bovenstaande sterke punten, had het onderzoek ook een beperkingen die van belang zijn. Allereerst is het mogelijk dat er bij de (M)ANOVA niet is voldaan aan de assumptie van onafhankelijkheid, omdat er sprake was van geneste data door het gebruik van een grote groep klassen (Landsheer et al., 2003). Ook is het mogelijk dat kinderen een ander beeld van zichzelf hebben dan hun omgeving. Dit kan geleid hebben tot onder- of overrapportage. Ondanks het voordeel van een grote steekproef, was er wel sprake van verschil in groepsgrootte. De groepsgrootte van de daders en slachtoffers waren beperkt in vergelijking met de grootte van de groep niet-betrokkenen. Dit kan ervoor zorgen dat de power te zeer is verhoogd, waardoor resultaten eerder significant zijn. Ook is er geen informatie aanwezig over de culturele achtergrond van de leerlingen, waardoor hierover geen uitspraken gedaan kunnen worden.

Maatschappelijke relevantie en aanbevelingen

Het huidige onderzoek is wetenschappelijk relevant vanwege de onduidelijkheden over het zelfbeeld van slachtoffers en daders van pesten in de literatuur. Daarnaast is deze studie van belang voor het ontdekken van risico- en protectieve factoren voor

ZELFBEELD VAN PESTROLLEN: PESTERS, SLACHTOFFERS EN NIET-BETROKKENEN VERGELEKEN

pesten en victimisatie. Risicofactoren voor pestgedrag die uit deze studie naar voren zijn gekomen, zijn een hoge mate van narcisme, een hoog zelfbeeld en een hoge waargenomen populariteit. Voor slachtoffers blijkt een laag zelfbeeld een risicofactor te zijn. Het verhogen van het zelfbeeld kan dus een protectieve factor zijn voor slachtoffers. Het kan namelijk een rol spelen bij het tot stand brengen van effectieve maatregelen om pesten in de brugklas te verminderen of te voorkomen. Zo blijkt uit huidig onderzoek dat slachtoffers een laag zelfbeeld hebben vanwege lage scores op narcisme, gevoel van eigenwaarde, zelfwaargenomen sociale competentie en waargenomen populariteit. Daders hebben daarentegen een hoog zelfbeeld. Een verklaring die hier veelal voor wordt gebruikt, is dat daders pesten om sociale status binnen een peergroep te verkrijgen en te behouden. Het betrekken van het groepsproces en zelfbeeld lijken dus van belang te zijn voor interventies of schoolprogramma's voor pesten. Een voorbeeld van een preventieve interventie die gericht is op het groepsproces van pesten is het KiVa-antipestprogramma. Binnen dit programma worden alle pestrollen meegenomen, aangezien iedereen een bepaalde rol heeft in een groep. Volgens het programma ligt de sleutel voor het aanpakken van pesten vaak bij de omstanders, de niet-betrokkenen (Huitsing & Veenstra, 2015). Het werken aan een positief reëel zelfbeeld kan ervoor zorgen dat slachtoffers weerbaarder worden voor pesten. Plezier op School is een interventie die hiervoor ingezet zou kunnen worden. Deze interventie is gericht op het vergroten van de sociale competentie van aanstaande brugklassers. Er wordt gebruik gemaakt van technieken om inzicht te verwerven in de invloed van denken op gevoel en gedrag en technieken om negatieve gedachten om te buigen in helpende gedachten (Faber, Verkerk, Van Aken, Lissenburg, & Geerlings, 2006). In de interventie Plezier op School zou extra aandacht besteed kunnen worden aan meisjes, omdat uit huidig onderzoek blijkt dat vrouwelijke slachtoffers een nog lagere zelfwaargenomen sociale competentie hebben dan mannelijke slachtoffers. Ook is het van belang dat daders inzicht krijgen in de negatieve gevolgen van hun pestgedrag, zodat het vertonen van pestgedrag afneemt.

Naar aanleiding van huidig onderzoek kunnen er een aantal, naast reeds genoemde, aanbevelingen worden gedaan voor toekomstig onderzoek. In huidig onderzoek is bevestigd dat er een relatie is tussen de vier variabelen en de drie verschillende pestrollen. De overige pestrollen (aanmoediger, meeloper, verdediger en buitenstaander) zijn buiten beschouwing gelaten. Echter, om een volledig beeld te krijgen van het ontstaan en bestaan van pestgedrag is het van belang om onderzoek te doen waarbij alle pestrollen betrokken worden. Ten tweede is het aan te bevelen om bij volgend onderzoek de grootte van de groepen daders en slachtoffers groter te maken, zodat er een eerlijker beeld kan worden verkregen. Daarnaast is er mogelijk een discrepantie tussen de eigen beleving en de beleving van anderen. Voor toekomstig

ZELFBEELD VAN PESTROLLEN: PESTERS, SLACHTOFFERS EN NIET-BETROKKENEN VERGELEKEN

onderzoek is het daarom aan te bevelen om gebruik te maken van zowel zelfrapportages en peernominaties als leerkracht- en ouderrapportages. Deze kunnen met elkaar vergeleken worden om een completer beeld te kunnen schetsen. Dit verhoogt vervolgens weer de betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek. Om pestgedrag nog beter te leren begrijpen is het van belang om naar relaties over langere tijd te kijken. Door middel van longitudinaal onderzoek kan er onderzocht worden of zelfbeeld (bijvoorbeeld een hoge mate van narcisme) leidt tot pesten of andersom. Dit is vervolgens weer van belang voor effectieve interventies.

Ondanks de beperkingen en noodzaak tot verder onderzoek heeft het onderzoek geleid tot nieuwe inzichten over het zelfbeeld van daders, slachtoffers en niet-betrokkenen. Daders scoren op narcisme, gevoel van eigenwaarde en zelfwaargenomen sociale competentie hoger dan slachtoffers. Daarmee kan geconcludeerd worden dat zij een hoog zelfbeeld hebben. Opvallend is dat de daders ook worden gezien als meest populair. Slachtoffers hebben daarentegen een laag zelfbeeld (met name meisjes) en worden ook als minst populair beschouwd. Niet-betrokkenen bevinden zich tussen de daders en slachtoffers qua zelfbeeld en waargenomen populariteit.

ZELFBEELD VAN PESTROLLEN: PESTERS, SLACHTOFFERS EN NIET-BETROKKENEN VERGELEKEN

Literatuur

- Adler, P. A., & Adler, P. (1998). *Peer Power: Preadolescent culture and identity*. New Brunswick: Rutgers University Press
- Ang, R. P., Ong, E. Y. L., Lim, J. C. Y., & Lim, E. W. (2010). From narcissistic exploitativeness to bullying behavior: The mediating role of approval-of-aggression beliefs. *Social Development, 19*, 721-735. doi:10.1111/j.1467-9507.2009.00557.x
- Ang, R. P., Tan, K. A., & Mansor, A. T. (2011). Normative beliefs about aggression as a mediator of narcissistic exploitativeness and cyberbullying. *Journal of Interpersonal Violence, 26*, 2619-2634. doi:10.1177/0886260510388286
- Ang, R. P., & Yusof, N. (2005). The relationship between aggression, narcissism, and self-esteem in Asian children and adolescents. *Current Psychology, 24*, 113-122. doi:10.1007/s12144-005-1010-0
- Arsenio, W. F., & Lemerise, E. A. (2001). Varieties of childhood bullying: Values, emotion processes, and social competence. *Social Development, 10*, 59-73. doi:10.1111/1467-9507.00148
- Austin, S., & Joseph, S. (1996). Assessment of bully/victim problems in 8 to 11 year-olds. *British Journal of Educational Psychology, 66*, 447-456. doi:10.1111/j.2044-8279.1996.tb01211.x
- Barry, C. T., Grafeman, S. J., Adler, K. K., & Pickard, J. D. (2007a). The relations among narcissism, self-esteem, and delinquency in a sample of at-risk adolescents. *Journal of Adolescence, 30*, 933-942. doi:10.1016/j.adolescence.2006.12.003
- Barry, T. D., Thompson, A., Barry, C. T., Lochman, J. E., Adler, K., & Hill, K. (2007b). The importance of narcissism in predicting proactive and reactive aggression in moderately to highly aggressive children. *Aggressive Behavior, 33*, 185-197. doi:10.1002/ab.20198
- Baughman, H. M., Dearing, S., Giammarco, E., & Vernon, P. A. (2012). Relationships between bullying behaviours and the dark triad: A study with adults. *Personality and Individual Differences, 52*, 571-575. doi:10.1016/j.paid.2011.11.020
- Baumeister, R. F., Bushman, B. J., & Campbell, W. K. (2000). Self-esteem, narcissism, and aggression: Does violence result from low self-esteem or from threatened egotism? *Current Directions in Psychological Science, 9*, 26-29. doi:10.1111/1467-8721.00053
- Boulton, M. J., & Smith, P. K. (1994). Bully/victim problems in middle-school children: Stability, self-perceived competence, peer perceptions and peer acceptance.

ZELFBEELD VAN PESTROLLEN: PESTERS, SLACHTOFFERS EN NIET-BETROKKENEN VERGELEKEN

British Journal of Developmental Psychology, 12, 315-329.

doi:10.1111/j.2044-835X.1994.tb00637.x

Bouman, T., van der Meulen, M., Goossens, F. A., Olthof, T., Vermande, M. M., & Aleva, E. A. (2013). Corrigendum to "Peer and self-reports of victimization and bullying: Their differential association with internalizing problems and social adjustment" [Journal of School Psychology 50 (2012) 759-774]. *Journal of School Psychology*, 51, 435. doi:10.1016/j.jsp.2012.08.004

Bowes, L., Arseneault, L., Maughan, B., Taylor, A., Caspi, A. & Moffit, T. E. (2009). School, neighborhood, and family factors are associated with children's bullying involvement: A nationally representative longitudinal study. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 49, 545-553. doi:10.1097/CHI.0b013e31819cb017

Bushman, B. J., & Baumeister, R. F. (1999). Threatened egotism, narcissism, self esteem, and direct and displaced aggression: Does self-love or self-hate lead to violence? *Journal of Personality and Social Psychology*, 75, 219-229. doi:10.1037/0022-3514.75.1.219

Caravita, S. C. S., Di Blasio, P., & Salmivalli, C. (2009). Unique and interactive effects of empathy and social status on involvement in bullying. *Social Development*, 18, 140-163. doi:10.1111/j.1467-9507.2008.00465.x

Cillessen, A. H. N., & Mayeux, L. (2004). From censure to reinforcement: Developmental changes in the association between aggression and social status. *Child Development*, 75, 147-163. doi:10.1111/j.1467-8624.2004.00660.x

Cillessen, A. H. N., & Rose, A. J. (2005). Understanding popularity in the peer system. *Current Directions in Psychological Science*, 14, 102-105. doi:10.1111/j.0963-7214.2005.00343.x

COTAN (2007). Documentatie van tests & testresearch in Nederland. Aanvulling 2007/01. Amsterdam: Boom test uitgevers.

De Bruyn, E. H., Cillessen, A. H. N., & Wissink, I. B. (2009). Associations of peer acceptance and perceived popularity with bullying and victimization in early adolescence. *Journal of Early Adolescence*, 30, 543-566. doi:10.1177/0272431609340517

De Looze, M., Dorsselaer, S. van, Roos, S. de, Verdurmen, J., Stevens, G., Gommans, R., . . . Vollebergh, W. (2014). 'Gezondheid, welzijn en opvoeding van jongeren in Nederland: HBSC-2013: Health Behavior in School-aged Children'. Utrecht: Universiteit Utrecht.

ZELFBEELD VAN PESTROLLEN: PESTERS, SLACHTOFFERS EN NIET-BETROKKENEN VERGELEKEN

- Faber, M., Verkerk, G., Van Aken, M., Lissenburg, L., & Geerlings, M. (2006). Plezier op school: Sterker naar de brugklas. *Kind en Adolescent Praktijk*, 5, 31-39. doi:10.1007/BF03059577
- Fanti, K. A., & Henrich, C. C. (2015). Effects of self-esteem and narcissism on bullying and victimization during early adolescence. *Journal of Early Adolescence*, 35, 5-29. doi:10.1177/0272431613519498
- Fanti, K. A., & Kimonis, E. R. (2013). Dimensions of juvenile psychopathy distinguish "bullies," "bully-victims," and "victims". *Psychology of violence*, 3, 396-409. doi:10.1037/a0033951
- Field, A. (2009). *Discovering statistics using spss*. Sussex: Sage Publications Ltd.
- Fox, C. L., & Boulton, M. J. (2005). The social skills problems of victims of bullying: Self, peer and teacher perceptions. *British Journal of Educational Psychology*, 75, 313-328. doi:10.1348/000709905X25517
- Guerra, N. G., Williams, K. R., & Sadek, S. (2011). Understanding bullying and victimization during childhood and adolescence: A mixed methods study. *Child Development*, 82, 295-310. doi:10.1111/j.1467-8624.2010.01556.x.
- Hawker, D. S. J., & Boulton, M. J. (2000). Twenty years' research on peer victimization and psychosocial maladjustment: A meta-analytic review of cross-sectional studies. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 41, 441-455. doi:10.1017/S0021963099005545
- Hawley, P. H. (2007). Social dominance in childhood and adolescence: Why social competence and aggression may go hand in hand. In P.H. Hawley, T. D Little, & P. C. Rodkin (Eds.), *Aggression and adaptation: The bright side to bad behavior* (pp. 1-29). Mahwah NJ: Lawrence Erlbaum.
- Huitsing, G. & Veenstra, R. (2015). Het KiVa-antipestprogramma: De cruciale rol van de groep. In M. Vermande, M. van der Meulen & A. Reijntjes (Red.), *Pesten op school. Achtergronden en interventies* (2de gewijzigde druk). Amsterdam: Boom Lemma.
- Johnson, D., & Lewis, G. (1999). Do you like what you see? Self-perceptions of adolescent bullies. *British Educational Research Journal*, 25, 665-677. doi:10.1080/0141192990250507
- Kennedy, J. A. (2014). Gang membership and bullying: Examining one's level of self-esteem and resilience as protective factors (Unpublished Doctoral dissertation). The Chicago School of Professional Psychology, Chicago.
- Kumpulainen, K., Räsänen, E., Henttonen, I., Almqvist, F., Kresanov, K., Linna, S., . . . Tamminen, T. (1998). Bullying and psychiatric symptoms among elementary

ZELFBEELD VAN PESTROLLEN: PESTERS, SLACHTOFFERS EN NIET-BETROKKENEN VERGELEKEN

- school-age children. *Child Abuse & Neglect*, *22*, 705-717.
doi:10.1016/S01452134(98)00049-0
- LaFontana, K. M., & Cillessen, A. H. N. (2002). Children's perceptions of popular and unpopular peers: A multimethod assessment. *Developmental Psychology*, *38*, 635-647. doi:10.1037//0012-1649.38.5.635
- Landsheer, H., 't Hart, H., de Goede, M., & van Dijk, J. (2003). *Praktijgestuurd onderzoek. Methoden van Praktijkonderzoek*. Houten: Wolters-Noordhoff.
- Lease, A. M., Musgrove, K. T., & Axelrod, J. L. (2002). Dimensions of social status in preadolescent peer groups: Likeability, perceived popularity, and social dominance. *Social Development*, *11*, 508-533. doi:10.1111/1467-9507.00213
- Muris, P., Meesters, C., & Fijen, P. (2003). The self-perception profile for children: Further evidence for its factor structure, reliability and validity. *Personality and Individual Differences*, *35*, 1791-1802. doi:10.1016/S0191-8869(03)00004-7
- Nederlands Jeugd Instituut (2002). *Competentie Belevingsschaal voor Adolescenten (CBSA)*. Geraadpleegd op 2 april 2015 van <http://www.nji.nl/nl/Databanken/Competentie-Belevingsschaal-voor-Adolescenten--%28CBSA%29>
- Olthof, T., Goossens, F. A., Vermande, M. M., Aleva, E. A., & van der Meulen, M. (2011). Bullying as strategic behavior: Relations with desired and acquired dominance in the peer group. *Journal of Psychology*, *49*, 339-359.
doi:10.1016/j.jsp.2011.03.003
- O'Moore, M., & Kirkham, C. (2001). Self-esteem and its relationship to bullying behaviour. *Aggressive Behavior*, *27*, 269-283. doi:10.1002/ab.1010
- Pellegrini, A. D., & Long, J. D. (2002). A longitudinal study of bullying, dominance, and victimization during the transition from primary school through secondary school. *British Journal of Developmental Psychology*, *20*, 259-280.
doi:10.1348/026151002166442
- Reijntjes, A., Vermande, M., Olthof, T., Goossens, F. A., van de Schoot, R., Aleva, L., & van der Meulen, M. (2013a). Costs and benefits of bullying in the context of the peer group: A three wave longitudinal analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology*, *41*, 1217-1229. doi:10.1007/s10802-013-9759-3
- Reijntjes, A., Vermande, M., Goossens, F. A., Olthof, T., van de Schoot, R., Aleva, L., & van der Meulen, M. (2013b). Developmental trajectories of bullying and social dominance in youth. *Child abuse & neglect*, *37*, 224-234.
doi: 10.1016/j.chiabu.2012.12.004

ZELFBEELD VAN PESTROLLEN: PESTERS, SLACHTOFFERS EN NIET-BETROKKENEN VERGELEKEN

- Reijntjes, A., Vermande, M., Thomaes, S., Goossens, F., Olthof, T., Goossens, F. A., . . . van der Meulen, M. (in druk). Narcissism, bullying, and social dominance in youth: A longitudinal analysis. *Journal Abnormal Child Psychology*, doi:10.1007/s10802-015-9974-1
- Rigby, K., & Slee, P. T. (1993). Dimensions of interpersonal relation among Australian children and implications for psychological well-being. *The Journal of Social Psychology*, 133, 33-42. doi:10.1080/00224545.1993.9712116
- Rose-Krasnor, L. (1997). The nature of social competence: A theoretical review. *Social Development*, 6, 111-135. doi:10.1111/1467-9507.00029
- Salmivalli, C. (2001). Feeling good about oneself, being bad to others? Remarks on self-esteem, hostility and aggressive behavior. *Aggression and Violent Behavior*, 6, 375 -393. doi:10.1016/S1359-1789(00)00012-4
- Salmivalli, C., & Peets, K. (2009). Bullies, victims, and bully-victim relationships in middle childhood and early adolescence. In K. H. Rubin, W. M. Bukowski, & B. Laursen (Eds.), *Handbook of peer interaction, relationships, and groups* (pp. 322-340). New York: Guilford.
- Salmivalli, C., Kaukiainen, A., Kaistaniemi, L., & Lagerspetz, K. M. J. (1999). Self-evaluated self-esteem, peer-evaluated self-esteem, and defensive egotism as predictors of adolescents' participation in bullying situations. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 25, 1268-1278. doi:10.1177/0146167299258008
- Seals, D., & Young, J. (2002). Bullying and victimization: Prevalence and relationship to gender, grade level, ethnicity, self-esteem, and depression. *Adolescence*, 38, 735-747. doi:10.1007/s10964-008-9355-y
- Stellwagen, K. K., & Kerig, P. K. (2013). Ringleader bullying: Association with psychopathic narcissism and Theory of Mind among child psychiatric inpatients. *Child Psychiatry Human Development*, 44, 612-620. doi:10.1007/s10578-012-0355-5
- Stucke, S. T., & Sporer, S. L. (2002). When a grandiose self-image is threatened: Narcissism and self-concept clarity as predictors of negative emotions and aggression following ego-threat. *Journal of Personality*, 70, 509-532. doi:10.1111/1467-6494.05015
- Thomaes, S., Bushman, B. J., Stegge, H., & Olthof, T. (2008). Trumping shame by blasts of noise: Narcissism, self-esteem, shame, and aggression in young adolescents. *Child Development*, 79, 1792-1801. doi:10.1111/j.1467-8624.2008.01226.x
- Thunfors, P., & Cornell, D. (2008). The popularity of middle school bullies. *Journal of School Violence*, 7, 65-82. doi:10.1300/J202v07n01_05
- Tritt, C., & Duncan, R. D. (1997). Research: The relationship between childhood

ZELFBEELD VAN PESTROLLEN: PESTERS, SLACHTOFFERS EN NIET-BETROKKENEN VERGELEKEN

- bullying and young adult self-esteem and loneliness. *The Journal of Humanistic Education and Development*, 36, 35-44. doi:10.1002/j.2164-4683.1997.tb00426.x
- Trzesniewski, K. H., Donnellan, M. B., & Robins, R. W. (2003). Stability of self-esteem across the life span. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84, 205-220. doi:10.1037/a0038481
- Veerman, J. W., Brink, L. T. ten, Straathof, M. A. E., & Treffers, Ph. D. A. (1996). Measuring children's self-concept with a Dutch version of the "Self-Perception Profile for Children". Factorial validity and invariance across a nonclinic and a clinic group. *Journal of Personality Assessment*, 67, 142-154. doi:10.1207/s15327752jpa6701_11
- Veerman, J. W., Straathof, M. A. E., Treffers, Ph. D. A., Bergh, B. R. H. van den, & Brink, L. T. ten (1997, 2004). *Competentiebelevingsschaal voor Kinderen: handleiding*. Lisse, Harcourt Assessment BV
- Washburn, J. J., McMahon, S. D., King, C. A., Reinecke, M. A., & Silver, S. (2004). Narcissistic features in young adolescents: Relations to aggression and internalizing symptoms. *Journal of Youth and Adolescence*, 33, 247-260. doi:10.1023/B:JOYO.0000025323.94929.d9
- Witvliet, M., Olthof, T., Hoeksma, J. B., Goossens, F. A., Smits, M. S. I., & Koot, H. M. (2010). Peer group affiliation of children: The role of perceived popularity, likeability, and behavioral similarity in bullying. *Social Development*, 19, 285-303. doi:10.1111/j.1467-9507.2009.00544.x